

ga mi na naših urah imamo, pravemu poldnevu zmiraj naprej za nekoliko od dneva do dneva se množecih drobcev ene ure; na naših navadnih urah je tedaj jutro zmiraj poprej kakor je na sončni uri. Kadar naše ure 8 kažejo, kaže sončna ura 1. dan januarja še le 7. uro in 56 minut, — 11. dan januarja 7. uro in 52 minut, — 17. dan januarja 7. uro in 50 minut, — 31. dan januarja 7. uro in 47 minut, in 11. dan svečana ali februarja 7. uro in 46 minut.

Če so tedaj naše ure čedalje bolj sončni uri naprej, in sicer po tisti razmeri, kakor dan dalji prihaja, se ne smemo čuditi, da naše ure, kolikor bolj prehitajo sončno uro, rasteči dan vsako jutro pogrudijo.

Po tem se tedaj očitno kaže, zakaj tisti čas pozimi, kadar dan začne rasti, se zjutraj tako malo čuti, da dan raste, in da je treba skor do konca mesca januarja čakati, preden je zjutraj tako svetlo, da moremo ob osmih lahko kako pisanje brati. Kolikor pa smo zjutrej o svetlobi na zgubi, toliko na boljem smo pa zvečer.

Naravoslovna drobtinica.

Na sv. Štefana dan je bilo zjutraj po gorah merzlo, ker je bilo dovelj ivja, ali kakor tudi nekteri pravijo: „je bila megla osivela.“ Po dolih pa takrat ni bilo celó nič mraza. Tudi okrog mojega stanovanja je bilo drevje vse posreberjeno. — Kmali se pa mala betvica srebra v ozki cevki gorkoméra jame nekako nevoljno repenčiti in se napne do 3. stopinje nad zmerzlin, in glej! velika množica srebra, ki je potratno po gori iz vseh strani lesketala, se splaši in se jokaje v debelih solzah pogubi v zemljo. Kakih 50 sežnjev nižej mojega stanovanja se proti deveti uri začne megla snovati od vzhoda proti zahodu v cerkniško jezero, kar je terpelo blizo do poldne. Proti poldnevi pa megla zgine. Med tem je bilo verh Križne gore toplo in je tudi solnce vmes posijalo. Naprej tjè doli, kamor megla ni segla, je bilo tudi toplo. Preko hriba pa med zgornjo in zdolnjo gorkoto kakih 200 sežnjev na široko, kodar se je megla plazila, se je povsod ivja obilo nabralo, dasiravno ga zjutrej nič ni bilo, kakor da bi bil sneg zasul.

Ni le to mikaven prikazek, ki se le poredkoma dá viditi, in ki tudi poletinski neprijetni prikazek toče lahko razjasnuje poleti.

Križnogorski.

Preiskave na polji slovanske archaiologije.

O gromski sekiri imenovani: „Taran balta-sekira.“

Spisal Davorin Terstenjak.

(Dalje).

Ime Nevodun me spet pelja na videmski kamen, za kterega voljo se je pred tremi leti pravda začela, in sicer od strani mojih nasprotnikov po zlo nepošteni poti. Mislili so me takrat strastni nasprotniki po zasramovanji, psovanji in denunciaciji najmanj „mund to dt“ napraviti, — al goljufali so se jako!

Ni še do zobca dognano, da bi se videmski napis moral brati: „Invicto Deo, Charito Neviodunensium Summus“, ali pa, kakor drugi hočejo „Summus Magister“, ker ni še diplomatično gotovo, da čerka R je ligovana. Ob času Katančičevem (leta 1795), kateri je tadaj v Zagrebu le kakošnih osem ur daleč od Vidma živel in kamen sam vidil, je napis še bil dobro ohranjen, kamen ni še bil poapnjen, in čerke niso še bile s čerčilom pomazane. Ne samo moj nasprotnik gosp. Knabl, temoč tudi drugi poznatelj epigrafike hvalijo rajnega Katančiča, da je bil vest in zvest bravec napisov. Gotovo bi mu tedaj ne bila ligatura ušla, ako bi jo bil v čerki R zapazil. Tudi rajni Muchar, tudi ne zadnji mož v tej znanosti, je našel kamen leta 1822 še snažen in čist, in je bral: Charto, in je celó še rekel, da so že za Rimljanov utegnili Slovenci

kraj Save živeti. ¹⁾ Pozneje, ko je izdal svojo zgodovino Štirskega, ga je pa spet nesrečna merznja do Slovincov napadla in je brez vsega dokaza pisal, da se ima brati Charito. Ko sem jaz v „Novicah“ ta napis omenil in terditi začel, da je ta spominek slovenskemu božanstvu Čartu posvečen, *) se je gosp. Knabl — podal v Videm, in je s peresnikom svojim začel po prvi čerti čerke R štohati, in našel je na tej čerti podaljšek ali, kakor on pravi, „ligaturo.“ Vendar ni dokazal: ali se tudi druga čerta ɔ čerke R tje pri tem podaljšku ne začne.

Kamen bi se mogel iz stene vzeti, dobro očediti in po v teh zadevah dobro izurjeni komisii z diplomatično zvestostjo presoditi: al res stoji R, ne pa R, pa še tudi tedaj bode ostal „sub judice lis“, ker v ligaturah ne vlada nobena gotova in določna postava. Da se R nima vsigdar in vseskozi kot RI brati, temoč tudi kot IR, pričujejo prikladi. Pri Gruteru ²⁾ se najde sledeči napis:

I. O. M.

ALA

AVG OB VRTVTEM APPELLATA CVI PRAEEST

Publ. Ael. Publii fil. Sergia Magnus Domo Mursa itd.

Ako bi se R moglo vsigdar in zmirom kot RI brati, bi se tedaj tukaj tudi moglo brati: VRITVTEM, kar pa je brezumno, ker le berilo VIRTVTEM nam daja razumno zmisel.

Takošna je tudi z drugimi ligovanimi čerkami; primeri besedo: CIV†A†IS, kjer se ligovana čerka pervokrat bere, kakor IT drugokrat, kakor TI. ³⁾

Po vsem tedaj tudi mi CHARITA smemo brati: CHARITO, in ker AI v napisih pogostoma stoji za A in AE, ⁴⁾ tedaj dobimo iz oblike CHARITO spet CHARTO ali pa CHAERTO = Čart — Cert.

Ravno tako je z berilom SVMM. Ker čerki MM tako blizo ena poleg druge stojite, je to znamenje, da SVMM. izrazuje eno edino besedo, bodi si SVMMO ali pa SVM-MANO.

V svojem prvem pretresu videmskega napisa sem že terdil, da se Charto ima brati Čarto in da je „invictus Deus Chartus“ nepremagljivi bog mertvih — Čart — Čert.

V basenstvu starih Slovanov pa več božanstev mertvih najdemo, tako Maranta, Marota, Merota = vediškemu Maruta, boga vetrov in spremljevalca duš, kateri se je tudi velel Mital = vedišk. Mátali in je v pasji podobi bil predstavljen, ⁵⁾ dalje boga Latova **) — Latona stražara med tem in unkrajnim svetom kraj mužnate reke. Tudi ženske bitja najdemo gospodovajoče v kraljestvu mertvih, kakor Noro — Niro, Nivo — Nijo, zemeljsko boginjo Ježi babo itd. Na drugem mestu sem

¹⁾ Muchar, „Römisch. Noric.“ II. str. 29, 30, 31.

*) Katančič omenjuje ta napis v knigi svoji: „Specimen Philol. et Geograph. Panoniorum. Zagrabiae“ 1795, str. 103.

²⁾ Gruter „Inscript.“ stran 1007 Nr. 3. ³⁾ Glej Heffner „Das römisch. Bayern.“ Tab. XI. Nr. 34. ⁴⁾ Glej priklade v Gruterovem omenjenem delu Index, str. 84. ⁵⁾ Glej moj spis „Ueber den Gott Latovius“ v „Mittheilungen des histor. Vereins für Krain.“ Jänner 1858.

**) Stavitelj spomenika bogu Latovu posvečenega se je velel K. L. CRESENVIS = Kresen od kres, Sonnenwende, Sonnenfeuer, primeri imena: Kresnik na Kranjskem in Štirskem, Kresonja v krabonoški vesi fare sv. Jurja na Ščavnici. V napisu stoji: LATOBIO namesto LATOVIO, al Nemeč Glück („Die bei Cäsar vorkommenden keltischen Namen“ stran 114) sam pravi, da je b za v po pisacih spremenjen glasnik, in da je v resničniši. Kakošno keltiško božanstvo bi Latovius bilo, si ni gosp. Glück upal razlagati. Da je beseda obče blago indogermanskih jezikov, sem gori pokazal. Ako je ta kamen v starem Juvavu najden, kakor Aventin terdi, to nič ne dé; saj je utegnili Slovinci tudi se tam naseliti, in svojemu domačemu božanstvu spomenik postaviti (glej Avent. lib. 2. Ann. Boic.)